

روابط خارجی ایران و کره جنوبی

اجانگ کیم*

محمدجعفر جوادی ارجمند**

aejung.kim@ut.ac.ir

* دانشجوی دکتری علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

** دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

mjjavad@ut.ac.ir

تاریخ تصویب: ۹۵/۴/۲۸

تاریخ دریافت: ۹۵/۱/۱۴

فصلنامه روابط خارجی، سال نهم، شماره اول، بهار ۱۳۹۶، صص ۳۲-۷.

چکیده

ایران سومین بازار بزرگ محصولات کره‌ای در خاورمیانه است که اهمیت فراوانی در تامین انرژی این کشور دارد. با وجود روابط تجاری نسبتاً طولانی، هر دو کشور سیاست خارجی متقابل خود را براساس جدایی سیاست از اقتصاد اتخاذ کرده‌اند. بنابراین پرسش اصلی این پژوهش آن است که مهمترین عناصر موثر در رویکرد این دو کشور در قبال یکدیگر چیست؟ در این مقاله با روش تحقیق مقایسه - تحلیل، مسائل و عوامل مهمی که در الگوی سیاست خارجی دو کشور تاثیرگذار و بکار گرفته شده‌اند، مورد بررسی قرار می‌گیرد. محیط‌های سیاسی، اقتصادی و ژئوپلیتیکی را با هدف واکاوی چرایی و چگونگی اتخاذ و اجرای سیاست‌های خارجی دو کشور ارائه می‌نماید. نتایج حاصل از این تحقیق نشان‌دهنده وجود عوامل موثر متعددی در تصمیم‌گیری‌ها و معادلات سیاست خارجی این دو کشور همچون حضور و نفوذ آمریکا در شرق آسیا، تقابلات با کره شمالی، افزایش تعاملات چین با ایران از لحاظ سیاسی و اقتصادی، سیاست خارجی ایران پس از انقلاب اسلامی و روابط کره جنوبی با کشورهای عربی است.

واژه‌های کلیدی: سیاست خارجی، روابط اقتصادی، ایران، کره جنوبی،

ژئواستراتژی



مقدمه

ایران سومین بازار بزرگ صادرات کره جنوبی در خاورمیانه است. ایران یک شریک مهم تجاری و تامین کننده بخشی از انرژی کره جنوبی نیز می‌باشد. همچنین، این کشور رتبه بیست و ششم صادرات محصولات کره جنوبی را در مبادلات سال ۲۰۱۴ داشته است. با توجه به اینکه حدود ۳۰ تا ۴۰ درصد از حجم صادرات کره جنوبی به امارات متحده عربی بوده و در آنجا به مصرف نرسیده و دوباره به ایران صادر می‌شود، انتظار می‌رود که ایران به عنوان بزرگ‌ترین بازار صادرات در خاورمیانه به ویژه پس از لغو کامل تحریم‌ها، تبدیل شود (Hong and Lee, 2015: 1).

اگرچه ایران و کره جنوبی اهمیت زیادی در زمینه‌های تجاری، انرژی و اقتصادی برای یکدیگر قائل هستند، ولی سیاست و روابط خارجی هر دو کشور بر حفظ جدایی سیاست از اقتصاد و اتخاذ موضعی بی‌طرف استوار شده است. در اینجا این سؤال مهم مطرح است که چه دلایل و عواملی موجب می‌شود تا سیاست خارجی این دو کشور با یکدیگر براساس جدایی اقتصاد از سیاست پیش برود؟ هود (۱۹۹۴) چهار متغیر مهم مربوط به تغییرات سیاسی را به صورت زیر ارائه کرده است (Hood, ۱۹۹۴): اول، قدرت تفکرات جدید تاثیر زیادی بر تبدیل سیاست‌ها به وسیله ایجاد تغییر وضعیت از طریق شواهد تجربی، نیروی منطق یا قدرت محسوس را دارد. دوم، منافع قدرت سیاست‌گذاری‌ها را برای رسیدن به اهداف خود تغییر می‌دهند. سوم، هنگامی که تغییرات محیطی باعث بی‌اثر شدن سیاست‌های فعلی و اتخاذ شده می‌شوند، می‌توانند موجب تغییر و بازنگری این سیاست‌ها شوند. چهارم، سیاست‌ها و نهادهای قبلی باعث تخریب و از بین بردن

خود و تغییر سیاست از داخل می‌شوند. در میان این چهار متغیر ذکر شده، هنگامی که چرایی و چگونگی تنظیم و اجرای سیاست‌های خارجی مورد بررسی باشد، محیط‌های سیاسی، اقتصادی و ژئوپولیتیک بطور ویژه و با دقت بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرند. موضوع این پژوهش بررسی عملکرد جدایی سیاست و اقتصاد در سیاست خارجی دو کشور ایران و کره جنوبی است. هدف این مقاله تحقیق درباره نحوه تاثیرگذاری عناصر حرکت دهنده محیطی از جمله سیاست، اقتصاد و جغرافیای سیاسی در ساختار و شکل‌گیری سیاست خارجی ایران و کره جنوبی بر یکدیگر می‌باشد. این مطالعه، همچنین هرگونه متغیر اقتصادی - سیاسی که بر سیاست خارجی این دو کشور تاثیر دارد را مورد تحقیق قرار می‌دهد. به منظور شناسایی عوامل موثر نیز الگوهای سیاست خارجی این دو کشور بر یکدیگر به روش مقایسه‌ای مدنظر قرار گرفته‌اند. مسائل و عوامل مهم و احتمالی که در اتخاذ سیاست خارجی این دو کشور موثر بوده‌اند، با روش تحقیق مقایسه - تحلیل مورد استفاده واقع شده‌اند. همچنین برای یافتن ارتباط بین سیاست، ژئوپولیتیک و عوامل اقتصادی و تنظیم آنها با سیاست خارجی، مقایسه‌ای دوطرفه بین ایران و کره جنوبی انجام شده است. در بخش اول، محدودیت‌ها و محرک‌های دخیل در سیاست‌های خارجی کره جنوبی با ایران تجزیه و تحلیل شده‌اند. بخش دوم عوامل موثر در سیاست خارجی ایران با کره جنوبی را ارائه می‌دهند و در بخش سوم، تعامل اقتصادی بین دو کشور مورد بحث قرار می‌گیرد.

۱. عوامل موثر در روابط خارجی کره جنوبی با ایران

نفوذ ایالات متحده: نظام هژمونی مدیریت شده توسط ایالات متحده برای ایجاد و شکل‌دادن اقتصاد سیاسی منطقه‌ای، در کره جنوبی بسیار حائز اهمیت بوده است (۴۴: Cumings, ۱۹۸۷). ایالات متحده در تلاش برای مهار اتحاد جماهیر شوروی و کمونیسم چینی در دوران جنگ سرد، از محیط مناسب شرق آسیا به عنوان یک پایگاه ویژه برای فراهم شدن شرایط ژئواستراتژیک حیاتی و توسعه فوری اقتصادی و نظامی بهره‌برداری کرده است (۳۳۷: Stubbs, ۱۹۹۹). در آن برهه از زمان، اگر کشورهای شرق آسیا قادر نمی‌بودند اقتصاد ویران خود را به سرعت



احیا کنند، با احتمال فروپاشی روبرو می‌شدند. علاوه بر این، شرایط مناسب و آمادگی لازم برای نفوذ کمونیست در منطقه مهیاترمی‌شد (Gadzey, ۱۹۹۴). در نتیجه، اقتصاد کشورهایی همچون ژاپن و کره جنوبی بطور قابل توجهی با کمک‌های ایالات متحده و تحت‌تاثیر نفوذ و حضور نیروهای نظامی امریکا در این کشورها به سرعت ترقی کرد. بطور مثال، شرکت‌های چند ملیتی این کشورها به شرکای عمده ایالات متحده تبدیل شدند و نفوذ تأثیرگذاری در سازمان‌های بین‌المللی بدست آوردند (Benjamin, ۱۹۸۲). برتری و غلبه قدرت هژمونیک امریکا همراه با مدیریت موقعیت ژئواستراتژیک منطقه از جمله کنترل کمونیست، شرایط استقرار محیط استراتژیک خارجی جدیدی را بوجود آورد که به تبع آن نفوذ ایالات متحده در زمینه‌های اقتصاد و نظامی به شدت تقویت شد. در طول جنگ سرد، رشد اقتصادی پایدار و اتحاد نظامی نزدیک کره جنوبی با ایالات متحده به حفظ قدرت امریکا در برابر طرف کمونیست کمک شایانی کرد و یک متحد قوی در منطقه شرق آسیا برای ایالات متحده فراهم آورد. بنابراین، سیاست خارجی کره جنوبی بیشتر در جهت همراهی با منافع استراتژیک امریکا و محدود کردن طرف‌های کمونیستی تنظیم و متمرکز شد و به سوی پیدایش روابط اقتصادی نزدیک با ایالات متحده و متحدانش پیش‌رفت. علاوه بر این، رویدادهای مهم جهانی مانند انقلاب اسلامی ۱۹۷۹ ایران، پایان جنگ سرد و رشد اقتصادی بالای چین بر منافع منطقه‌ای ایالات متحده تأثیر بسزایی داشته‌اند و سیاست‌های امریکا را از مهار کمونیسم به امنیت انرژی در خاورمیانه و ممانعت از پیشرفت قدرت‌های منطقه‌ای مانند ایران تغییر داده است. این نوع تغییرات که محصول محیط ژئوپلیتیک است، سیاست خارجی سئول با تهران را نیز تحت‌تاثیر قرار می‌دهند. بطور مثال، سئول مجبور به پیوستن تحریم‌های اقتصادی بین‌المللی طراحی شده توسط ایالات متحده و کشورهای غربی علیه تهران شده است. بر همین اساس، کره جنوبی تحت فشارهای روزافزون امریکا برای اجرایی کردن تحریم‌های وضع شده در شورای امنیت سازمان ملل متحد علیه ایران بوده است. با وجود هشدارهای ایران مبنی بر تحریم واردات کالاهای کره‌ای، این کشور لیستی از

تحریم‌ها را علیه ایران شامل ۱۲۶ شرکت و فرد حقیقی، در سال ۲۰۱۰ اعلام کرد (The New York Times, ۲۰۱۰). علاوه بر این، زمانی که شورای امنیت سازمان ملل متحد قطعنامه تحریم‌ها علیه ایران را به خاطر برنامه‌های هسته‌ای در سال ۲۰۱۰ به تصویب رساند، کره جنوبی از آن تبعیت کرده و در سپتامبر همان سال فعالیت بانک ملت در سئول را ممنوع کرد (The Korea Times, ۲۰۱۶). باید در نظر داشت که سیاست‌های خارجی کره جنوبی همواره با توجه به مصالح استراتژیک ایالات متحده تغییر کرده است. در این راستا، کره جنوبی گسترش سیاست خارجی و روابط اقتصادی نزدیک خود با دیگر کشورها را همسو با راهبردهای ایالات متحده به‌ویژه در مسائل امنیتی مربوط به کره شمالی و موضوعات نظامی و سیاسی در خاورمیانه تنظیم کرده است.

مواجهه با کره شمالی: کره شمالی به مدت طولانی به عنوان یک عامل تاثیرگذار در سیاست خارجی و امنیت کره جنوبی مطرح بوده است. خطر و تهدیدات همیشگی پیونگیانگ همواره سیاست‌های امنیتی و خارجی سئول از جمله سیاست‌های مربوط به خاورمیانه و روابط با متحدان خود را تحت‌تاثیر قرار داده است (Levkowitz, 2013). پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹، پیونگیانگ و تهران با هم همکاری‌های زیادی داشته‌اند. پشتیبانی کره شمالی از جمهوری اسلامی ایران به دهه ۱۹۸۰ و شروع جنگ ایران و عراق برمی‌گردد؛ هنگامی که پیونگیانگ سلاح و مهمات موردنیاز جنگ را در اختیار تهران قرارداد (Walsh, 2015). روابط نسبتاً طولانی بین تهران و پیونگیانگ، نشان دهنده منافع مشترک این دو کشور و تا حدودی مواضع مشابه علیه امریکا است. کره شمالی به عنوان تامین‌کننده فناوری موشکی برای ایران از زمان شروع جنگ ایران و عراق در سال ۱۹۸۰، همواره برای تامین بخش عمده‌ای از ارز خود به ایران وابسته بوده است. ادامه روابط و همکاری‌های دو طرف در طول این مدت، با فراهم شدن پول نقد موردنیاز کره شمالی توسط ایران در ازای ارائه قطعات موشکی و فناوری توسط کره شمالی، به یک مشارکت موثر تبدیل و توسعه یافت. در حال حاضر، دو کشور نه فقط به دنبال توسعه موشک‌های بالستیک هستند بلکه

یک دشمن مشترک نیز دارند. معاون وزیر امور خارجه کره شمالی، پاک کیل یون، در طول سفر سال ۲۰۱۱ خود به ایران گفت که هر دو کشور در یک سنگر در برابر قدرت‌های استکباری قرار دارند (Afkarnews, ۲۰۱۱). آیت‌الله علی خامنه‌ای، رهبر ایران نیز در سال ۲۰۱۲، در ملاقات با رئیس مجمع عالی جمهوری خلق کره شمالی، کیم یونگ نم گفتند که دو ملت دارای دشمنان مشترکی هستند (۲۰۱۲ Khamenei News, در حال حاضر، هر دو کشور تحت تحریم‌های اقتصادی توسط ایالات متحده و کشورهای غربی به دلیل برنامه‌های هسته‌ای خود هستند. هر چند که در جولای سال ۲۰۱۵، جمهوری اسلامی ایران بعد از یک دهه مذاکره ات پیچیده بالاخره با کشورهای ۱+۵ (چین، فرانسه، آلمان، روسیه، بریتانیا و ایالات متحده) به یک توافق نهایی مبنی بر محدود کردن برنامه هسته‌ای خود در ازای لغو بسیاری از تحریم‌های بین‌المللی رسید. این موافقتنامه به زودی به ایران اجازه تجارت محصولات نفتی و گاز را تحت برنامه جامع اقدام مشترک می‌دهد (Tuason, 2015). ایران و کره شمالی به دلیل خصومت‌های ایالات متحده، از نظر نظامی و سیاسی با یکدیگر همکاری‌ها و موضع‌گیری‌های مشابهی داشتند که معمولاً موجب نگرانی متحدان امریکا می‌شد. این فعالیت‌ها و گاهی اظهارنظرهای غیررسمی، به عنوان یک مانع محدودکننده در سیاست خارجی کره جنوبی نسبت به ایران در نظر گرفته می‌شود.

قدرت در حال ظهور چین در ایران: از زمان برقراری روابط دیپلماتیک بین چین و کره جنوبی در سال ۱۹۹۲، روابط اقتصادی دو کشور به خوبی بهبود یافته است. چین به یکی از بزرگ‌ترین شرکای تجاری کره جنوبی تبدیل شده و تجارت با چین به عنوان یک اهرم مهم در سیاست‌های اقتصادی کره در آسیا مطرح است. همچنین، روابط نزدیک و نفوذ زیاد پکن در پیونگیانگ، باعث افزایش اهمیت و تاثیر چین بر سیاست‌های خارجی و امنیتی سئول در آسیا شده است. در حال حاضر تاثیر چین در سیاست‌های خاورمیانه‌ای کره جنوبی در مقایسه با سایر عوامل مهم نسبتاً کمتر است، اما در نهایت به دلیل افزایش رقابت در تامین انرژی موردنیاز خود از خاورمیانه و افزایش نقش دیپلماتیک و استراتژیک چین در این

منطقه بیشتر خواهد شد (Park and, Lim Choi, 2015:3). رشد اقتصادی سریع چین در طول دو دهه گذشته تقاضا برای منابع انرژی به‌ویژه نفت خام را بسیار افزایش داده است. چین از آسیب‌پذیری استراتژیک خود در زمینه انرژی، به‌خصوص در صورت اعمال فشارهای احتمالی از سوی امریکا به‌خوبی آگاه است. بنابراین، پکن اقدامات لازم و متقابل را برای توسعه روابط نزدیک با کشورهای صادرکننده نفت در خلیج فارس انجام داده است. امنیت انرژی یکی از مهم‌ترین اصول و عوامل موجود در منافع چین در منطقه خلیج فارس است. باید توجه داشت که ایران دارای دومین ذخایر اثبات شده نفت و گاز در جهان است. ایران همچنین در مقایسه با سایر تولیدکنندگان نفت در منطقه سعی می‌کند تا بطور کامل منابع انرژی خود را کنترل و مدیریت کند. از طرف دیگر، کمبودهای عملی در همکاری شرکت‌های غربی در میدان‌های انرژی ایران، به دلیل تحریم‌های اقتصادی اعمال شده توسط امریکا و دیگر کشورهای غربی وجود دارد. بنابراین، شرایط بوجود آمده یک فرصت منحصر بفرد در این حوزه را برای مشارکت شرکت‌های چینی با ایران بوجود آورده است. وضعیت ژئوپلیتیکی مربوط به هر دو کشور ایران و چین، و همچنین نیازهای خاص آنها و توانایی‌ها و محدودیت‌های موجود، این دو کشور را همواره به همکاری‌های نزدیک‌تر و بیشتر در زمینه‌های متفاوت به‌ویژه انرژی، در سال‌های اخیر تشویق کرده است. در واقع، ایران و چین شباهت‌هایی نیز در سیاست خارجی خود دارند. به عنوان مثال هر دو کشور برداشت و درکی مشابه از مفهوم حاکمیت دارند که از تفکر و فهم امریکایی و لیبرال متفاوت است. حاکمیتی که ایران و چین برای خود در نظر می‌گیرند تعریفی مطلق، غیرقابل دست‌اندازی و استقلال‌طلبانه است که اجازه هیچ‌گونه دخالت قدرت‌های دیگر را نمی‌دهد. برخلاف این رویکرد، درک اصلی از مفهوم حاکمیت در جامعه بین‌المللی مبتنی بر احترام به حقوق بشر مربوط به برداشتی لیبرال است که به عنوان یکی از اولویت‌های مهم برای ایالات متحده مطرح است. از سوی دیگر، تعاملات نظامی ایران با چین در اوایل دهه ۱۹۸۰، در طول جنگ با عراق آغاز شد. همکاری رو به رشد بین دو کشور در زمینه‌های

نظامی را می‌توان با دو عامل توضیح داد. اول اینکه، ایران همواره با محدودیت‌های جدی در زمینه‌های نظامی موردنیاز برای صنایع تسلیحاتی و بخش نظامی مواجه بوده است. دوم، با توجه به واقع شدن ایران در منطقه‌ای حساس و محیط جغرافیایی استراتژیک با امنیتی ناپایدار، مجبور به تقویت قابلیت‌های نظامی و دفاعی خود شده است (Shariatinia, 2011: 57). این در حالی است که سیاست خارجی کره جنوبی دارای اتحاد و ارتباطی قوی با ایالات متحده در زمینه‌های گوناگون از جمله نظامی است و از این رو کره جنوبی در مورد سیاست‌های مربوط به ایران سعی کرده با امریکا همراهی و براساس منافع استراتژیک ایالت متحده در خاورمیانه تصمیم بگیرد. از طرف دیگر، کره جنوبی رقابت‌های زیادی با افزایش قدرت سیاسی و اقتصادی چین در ایران دارد. در نتیجه، اگر کره جنوبی سیاست‌های ناکارآمدی اتخاذ کند، بطوریکه ایران آنگونه برداشت کند که این کشور فقط با سیاست‌های ایالات متحده همراهی کرده یا نقشی منفی به عنوان یک متحد سیاسی و نظامی امریکا در خاورمیانه دارد، این چنین رویکردی نه تنها می‌تواند موجب تقویت نفوذ چین در خاورمیانه و ایران در زمینه‌های مختلف سیاسی، نظامی و اقتصاد شود، بلکه می‌تواند موقعیت سیاسی و اقتصادی کره جنوبی را نیز در منطقه و ایران تضعیف کرده و با تاثیر بر روابط و ابعاد سیاسی، حتی منافع اقتصادی این کشور را کاهش دهد. در این وضعیت، احتمالاً بهترین راه برای سیاست خارجی کره جنوبی نسبت به ایران اتخاذ یک موضع خنثی و بی‌طرف در سیاست‌گذاری‌های خود می‌باشد. این موقعیت بی‌طرف همچنین می‌تواند به عنوان یک سپر در برابر فشارهای منطقه‌ای ایالات متحده و افزایش قدرت سیاسی چین در خاورمیانه عمل کنند.

۲- عوامل موثر در روابط خارجی ایران با کره جنوبی

سیاست خارجی ایران پس از انقلاب سال ۱۹۷۹: تصرف سفارت ایالات متحده امریکا در تاریخ ۴ نوامبر سال ۱۹۷۹ و همچنین ۴۴۴ روز گروگان‌گیری، به یک مسئله چالشی در سیاست خارجی انقلابی و آرمان‌گرای ایران تبدیل شد. سیاست خارجی ایران پس از انقلاب ۱۹۷۹، با سیاست‌های داخلی حاوی عوامل

ایدئولوژیک، دارای برهمکنش بوده است. در اولین برخورد، اسلام معرفی شده توسط آیت‌الله خمینی با تفسیر لیبرال بازرگان از اسلام و همچنین تفسیر بنی‌صدر و در نهایت با برداشت اسلام التقاتی رجوی درگیر شدند. براساس اصل تاریخی تعادل، سیاست عدم تعهد بازرگان یک حالت ملی‌گرایی داشت که به دنبال حفظ استقلال ایران در چهارچوب و ساختار نظام بین‌المللی موجود بود. البته این سیستم بین‌المللی موجود مورد قبول انقلابیون آرمان‌گرا نبود. این جهت‌گیری‌ها معمولاً از سخنان آرمان‌گرایانه و فراملیتی امام خمینی (ره) از نظم جهانی اسلامی برداشت می‌شد. تنوع در تفکرات و دیدگاه‌های ایدئولوژیک معمولاً در شکل سیاست‌های خارجی بازتاب پیدا می‌کند. بنی‌صدر، مصدق، بازرگان، سنجابی و یزدی همگی از سیاستمدارانی بودند که در جهت راه مصدق حرکت می‌کردند، در حالی که آرمان‌گراها در جهت خط امام خمینی بودند. در ادامه انقلاب دو مسئله اصلی در سیاست خارجی مهم و مورد توجه قرارداشت: اول، روابط ایران با شرق و غرب و دوم، توسعه و صدور انقلاب اسلامی ایران. پایه اصلی اجرا و اداره سیاست خارجی ایران شامل موارد مهم زیر است: ۱. نپذیرفتن وابستگی به غرب و شرق، ۲. در نظر گرفتن ایالات متحده به عنوان دشمن اصلی انقلاب اسلامی، ۳. مبارزه با ابرقدرت‌ها و رژیم صهیونیستی، ۴. روابط نزدیک با همه ملت‌های ستمدیده و مظلوم به ویژه کشورهای اسلامی، ۵. آزادی قدس و مخالفت با کشور اسرائیل، ۶. ضدامپریالیستی و ۷. پشتیبانی از مردم مستضعف و استعمارشده (Ramazani, 2013). از آن طرف، کره جنوبی در واقع یک متحد قدیمی برای غرب به حساب می‌آید. اتحاد بین کره جنوبی و ایالات متحده نقش محدودکننده‌ای در سیاست خارجی ایران با کره جنوبی دارد؛ زیرا که ایران در تلاش است تا وابستگی به غرب را نپذیرد و ایالات متحده و سیاست‌های خصمانه آن را تهدید و دشمن اصلی خود می‌داند. سیاست خارجی جدید ایران که پس از انقلاب ۱۹۷۹ شکل گرفت، الگوی جدیدی از روابط خارجی با کره جنوبی را بوجود آورد. البته ایران در روابط خود با کره جنوبی از عناصر ایدئولوژیکی مانند تفکرات ضدامریکایی در سیاست خارجی دوری کرده و در پی آن بوده تا روابط تجاری با این کشور را

براساس مصلحت‌گرایی و منافع ملی گسترش دهد.

روابط کره جنوبی با کشورهای عربی: روند صنعتی شدن کره جنوبی به واسطه همکاری‌های اقتصادی دوجانبه بین کره جنوبی و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، در طول دهه ۱۹۷۰ تسهیل شد. در طول دو دوره رویداد بزرگ شوک نفتی در جهان، کره جنوبی توانست مشکلات اقتصادی خود را از طریق دلارهای بدست آمده از کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در ازای صادرات محصولات، تکمیل پروژه‌ها، ساخت‌وسازها و کارگران ماهر در خاورمیانه حل کند (Lee, 2014). همچنین، کشورهای شورای همکاری خلیج فارس دارای روابط نزدیکی با ایالات متحده هستند. از این جهت، همکاری‌های این کشورها با کره جنوبی نیز معمولاً نزدیک، طولانی و پیوسته بوده است. برای مثال، در حال حاضر پروژه ساخت و توسعه چهار راکتور هسته‌ای در امارات متحده عربی از زمان امضای قرارداد بین دو کشور در سال ۲۰۱۲، با ارزش ۲۰ میلیارد دلار توسط کره جنوبی در حال اجرای است (World Nuclear Association, 2015). کره جنوبی معمولاً از رهبران عرب سنی منطقه خلیج فارس پشتیبانی و از سیاست‌های آنها نیز حمایت کرده است. برای نمونه، کره جنوبی به قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل متحد مبنی بر ممنوعیت صادرات سلاح به مبارزان حوثی طرفدار ایران در یمن در سال ۲۰۱۵ رأی مثبت داد و از آن حمایت کرد. از آنجایی که کره جنوبی متحد قدیمی ایالات متحده و دارای ارزش‌های دموکراتیک امریکایی است، سعی کرده تا بطور فعال در عملیات‌ها و مسائل حفاظت از صلح بین‌المللی کمک کرده و در توسعه و پایداری آن نقش موثری داشته باشد (Braude, 2015). دخالت نظامی کره جنوبی در خاورمیانه برای اولین بار در طول جنگ اول خلیج فارس، تحت فشار ایالات متحده صورت گرفت. سئول ۳۴۱ سرباز خود را به این منطقه فرستاد که البته برای مبارزه به خط مقدم جنگ وارد نشدند و فقط برای کمک لجستیکی و ترابری در عملیات آزادی کویت از اشغال عراق شرکت کردند (Levkowitz, ۲۰۱۳). همچنین، ۳۵۰۰ سرباز کره جنوبی در پاسخ به درخواست واشینگتن دوباره در سال ۲۰۰۴ به عراق فرستاده شدند. علاوه بر این، نیروهای

کره‌ای حافظ صلح سازمان ملل نیز در زمان درگیری بین اسرائیل و لبنان در سال ۲۰۰۶، به لبنان اعزام شدند (Levkowitz, 2010: 1). از طرف دیگر، با پایان حضور نظامی بریتانیا در خلیج فارس، نقش حفاظت از این منطقه به ایالات متحده واگذار شد و این انتقال قدرت موجب کشمکش‌های زیادی میان ایران و همسایگان عرب در خلیج فارس شد. ایالات متحده نیروهای نظامی خود را در منطقه مستقر کرد بطوریکه در حال حاضر دارای ۱۳۰۰۰ نیروی زمینی در کویت، ۳۲۵۰ پرسنل نیروی دریایی در بحرین، ۸۰۰۰ پرسنل و یک پایگاه هوایی در قطر، ۵۰۰۰ پرسنل نیروی هوایی در امارات متحده عربی، سه پایگاه هوایی در عمان و ۳۵۰ پرسنل نظامی در عربستان سعودی است.

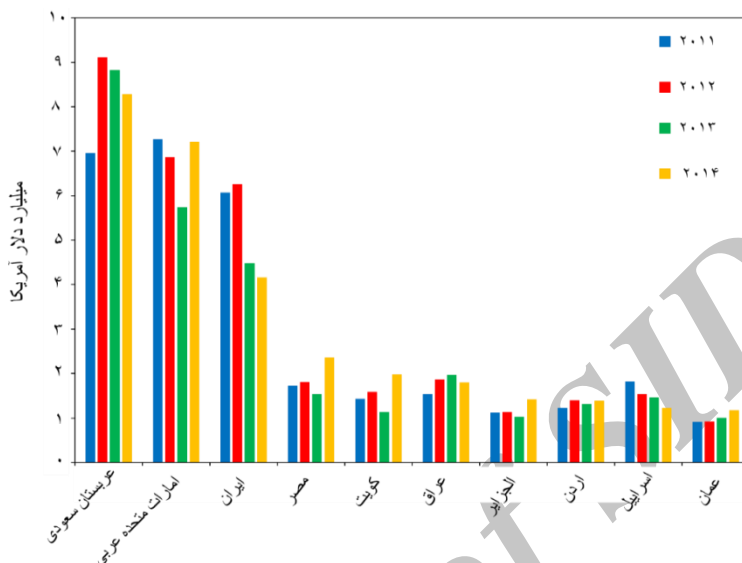
حمله امریکا به عراق در سال ۲۰۰۳، خشونت‌های داخلی زیادی در این کشور به بار آورد و موجب تغییر روابط استراتژیک عراق با ایران و تبدیل شدن این کشور به یکی از نزدیک‌ترین متحدان بین‌المللی تهران شد. با تغییرات سریع اتفاق افتاده در منطقه رقابت‌ها و درگیری‌ها نیز بالا گرفته است. بطور مثال، با حمایت بعضی کشورهای عربی مانند عربستان سعودی و قطر، گروه‌های مسلح تروریستی تلاش‌های فراوانی برای از بین بردن دولت‌های منتخب در سوریه و عراق داشته‌اند. در نتیجه، کشمکش‌های منطقه‌ای بین کشورهای شورای همکاری خلیج فارس به ویژه عربستان سعودی با ایران افزایش یافته است (Kinninmont, 2015). با وجود خصومت‌های عمیق بین ایران و برخی کشورهای عربی، کره جنوبی نه تنها به همکاری‌های تجاری با این کشورها ادامه داده بلکه با دستورکاری سیاسی بطور فزاینده‌ای در مناطق عربی حضور دارد. در سال‌های اخیر، کره جنوبی تا حدودی از محدودیت‌های سنتی خود در سیاست خارجی بازرگانی در منطقه خاورمیانه بخصوص در کشورهای عربی فاصله گرفته و به سمت حوزه‌های سیاسی و نظامی تغییر جهت داده است. نوع سیاست‌های خارجی کره جنوبی در کشورهای عربی منطقه نشان می‌دهد که این کشور دارای اهداف درازمدت برای رسیدن به یک جایگاه متوسط قدرت در جهان و همچنین در خاورمیانه است که احتمالاً اثرات نامناسبی بر سیاست خارجی ایران با کره جنوبی

در زمینه‌های مختلف از جمله سیاسی و نظامی را دربرخواهد داشت.

۳. تعاملات اقتصادی بین کره جنوبی و ایران

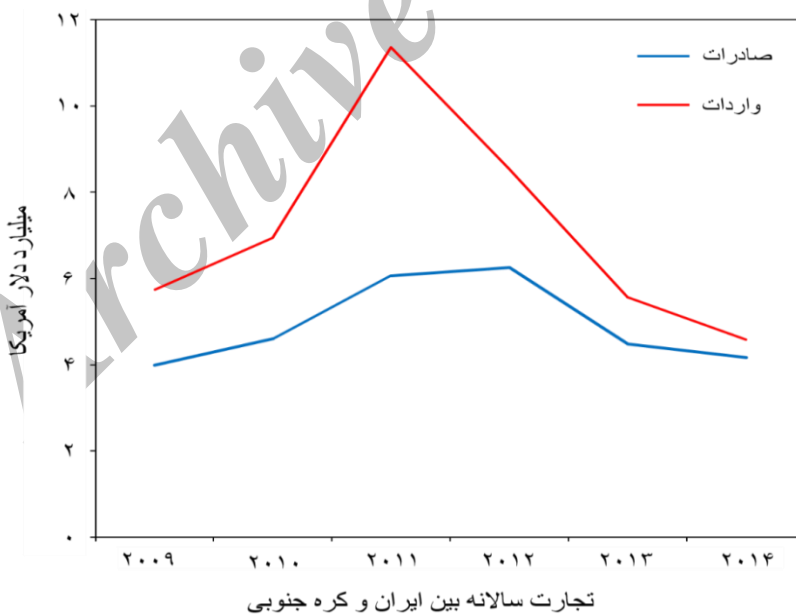
صادرات کره جنوبی به ایران بطور پیوسته از ۱,۳۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۰، به ۴,۱۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۴ افزایش یافت. کره جنوبی ۸٪ از بازار واردات ایران در سال ۲۰۱۴ را در دست داشته است. کره جنوبی همچنین سومین صادرکننده به ایران بعد از چین (۴۲,۳٪) و امارات متحده عربی (۲۲,۱٪) است. واردات کره جنوبی از ایران بطور متوسط رشد داشته و از ۲,۳۹ میلیارد دلار به ۴,۵۸ میلیارد دلار با نرخ رشد متوسط سالانه ۴,۷٪ بوده است. در حالی که واردات کره جنوبی از ایران به ۱۱,۳۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۱ رسیده بود، این مقدار در سال ۲۰۱۴ به علت کاهش واردات نفت خام، اعمال تحریم‌ها و کاهش قیمت جهانی نفت به حدود ۴۰٪ از ارزش مبادلات سال‌های قبل رسید. موارد عمده صادرات کره جنوبی به ایران عبارتند از: خودرو و لوازم یدکی، رزین، ورق استیل، تجهیزات دیجیتالی و تصویربرداری، لوازم خانگی مانند تلویزیون، یخچال و فریزر. واردات عمده کره جنوبی از ایران نفت خام است که حدود ۹۸٪ از کل واردات را شامل می‌شود. صادرات ۱۰ محصول کره جنوبی به ایران حدود ۶۳٪ از کل صادرات در سال ۲۰۱۴ را به خود اختصاص داد که در این میان صادرات ورق استیل (۳۵٪)، قطعات خودرو (۹۲,۸٪) و تجهیزات ارتباطی بی‌سیم (۷۳,۲٪) افزایش داشت. بر این اساس، انتظار می‌رود که بازار اجناس مختلف در ایران مانند: قطعات خودرو، ساخت‌وساز، فناوری اطلاعات و کالاهای مصرفی بعد از حل نهایی موضوع هسته‌ای ایران و لغو کامل تحریم‌های بین‌المللی گسترش یابد (Hong and Lee, 2015: 1). نمودارهای زیر مقدار تجارت کره جنوبی با کشورهای منطقه خاورمیانه را نشان می‌دهند (نمودارهای ۱ تا ۴).

نمودار (۱): ده کشور اصلی خاورمیانه و واردکننده از کره جنوبی



Source: Korea International Trade Association (www.kita.net)

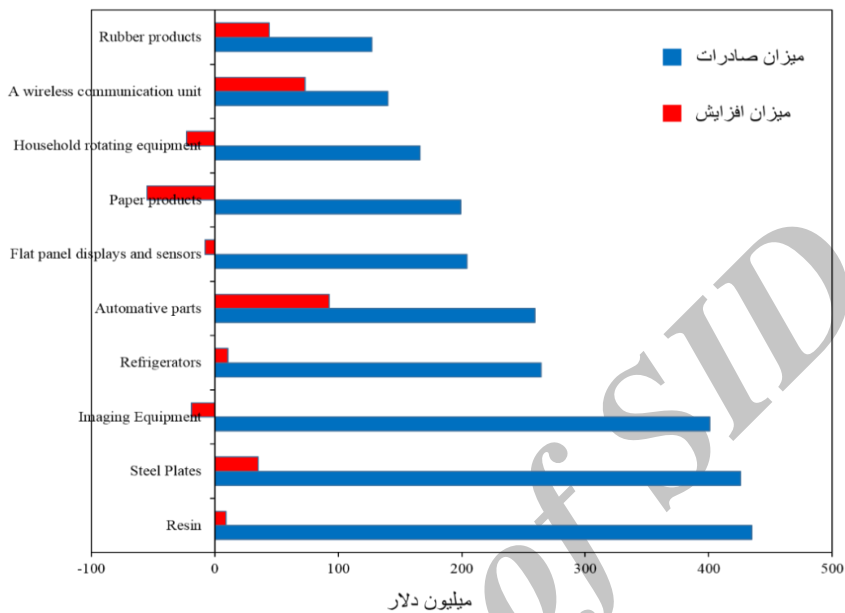
نمودار (۲): میزان تجارت سالانه بین ایران و کره جنوبی



Source: Korea International Trade Association (www.kita.net)

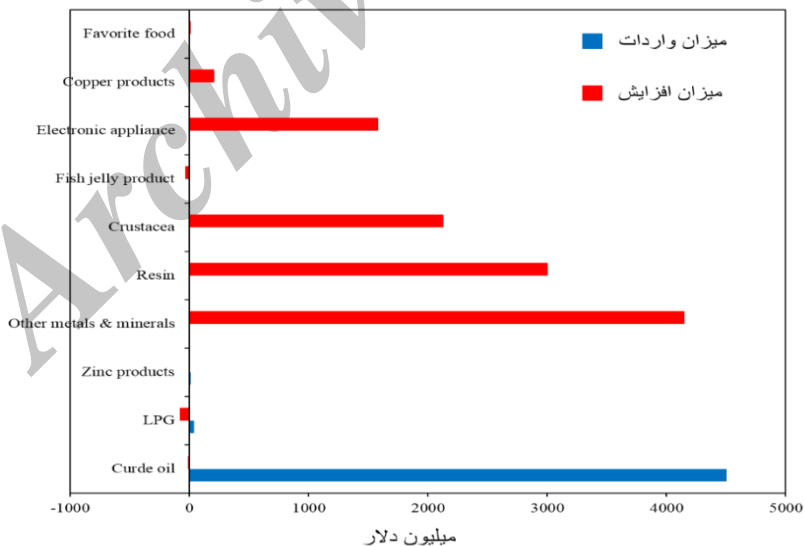


نمودار (۳): ده محصول عمده صادرات کره جنوبی به ایران در سال ۲۰۱۴



Source: Korea International Trade Association (www.kita.net)

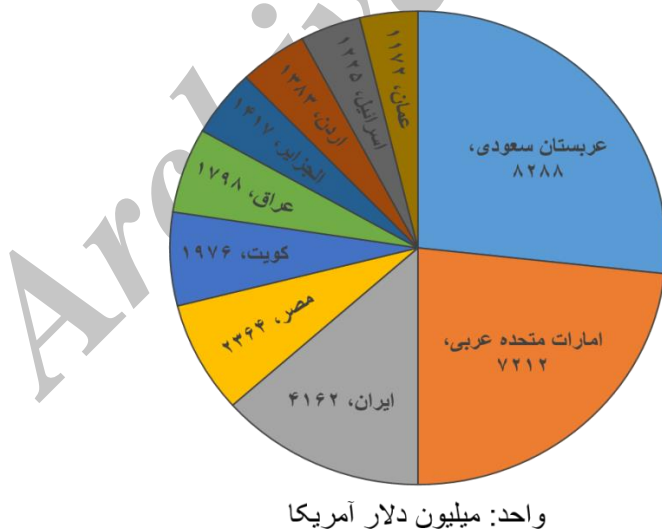
نمودار (۴): ده محصول عمده وارداتی کره جنوبی از ایران در سال ۲۰۱۴



Source: Korea International Trade Association (www.kita.net)

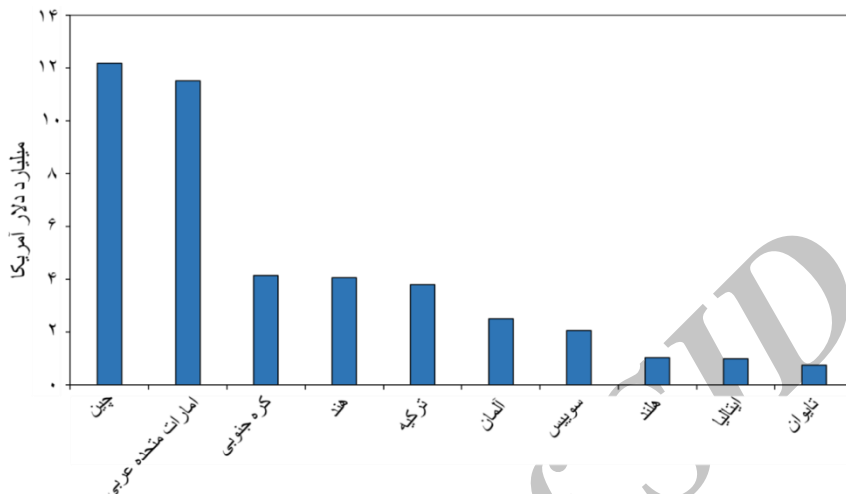
همانطور که در بالا ذکر شد، واردات اصلی کره جنوبی از ایران نفت خام است که ۹۸,۳٪ کل واردات را شامل می‌شود. دیگر اقلام وارداتی شامل گاز طبیعی مایع (۰,۹٪)، محصولات روی (۰,۳٪)، دیگر فلزات و مواد معدنی (۰,۱٪)، رزین (۰,۱٪)، سخت پوستان (۰,۱٪)، ژله ماهی (۰,۱٪) و غیره است. هفت کشور خاورمیانه در میان ۵۰ کشور مقصد صادراتی برای کره جنوبی در سال ۲۰۱۴ بودند که ۴,۷٪ از سهم کل تجارت این کشور را داشتند. کره جنوبی سومین کشور صادرکننده بزرگ محصولات برای ایران به حساب می‌آید. رتبه کره جنوبی در میان کشورهای صادرکننده به ایران از چهارم در سال ۲۰۰۹، به رتبه سوم در سال ۲۰۱۴ بهبود یافت. میزان واردات ایران از چین به نسبت سال ۲۰۰۹، در سال ۲۰۱۴ با افزایش ۳ برابری همراه بود. در واقع، چین بزرگ‌ترین کشور صادرکننده به ایران در سال ۲۰۱۴ بود. نمودار ۵ در زیر مقدار صادرات کره جنوبی به کشورهای خاورمیانه را در سال ۲۰۱۴ نشان می‌دهد. همچنین نمودار ۶ مقدار واردات ایران از کشورهای جهان را در سال ۲۰۱۴ نشان می‌دهد.

نمودار (۵): مقدار صادرات کره جنوبی به کشورهای خاورمیانه در سال ۲۰۱۴



Source: Korea International Trade Association (www.kita.net)

نمودار (۶): مقدار واردات ایران از کشورهای جهان در سال ۲۰۱۴



Source: Korea International Trade Association (www.kita.net)

روند ساخت و توسعه بازار ایران: ایران در نظر دارد ۵۰۰ میلیارد دلار تا سال ۲۰۲۵ در بخش نفت و گاز خود سرمایه‌گذاری کند. همچنین، انتظار می‌رود که نرخ رشد ایران در بخش ساخت‌وساز به طور متوسط ۳٫۴٪ به مدت پنج سال، از سال ۲۰۱۶ برسد. همچنین، لغو تحریم‌های اقتصادی علیه ایران، افزایش صادرات نفت، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و آزادسازی و انتقال دارایی‌های نقدی توقیف شده در خارج از کشور به داخل که می‌تواند به سرمایه‌گذاری قابل توجهی در زمینه‌های مختلف صنعتی به‌ویژه نفت و گاز منجر شود، موجب توسعه و پیشرفت زیرساخت‌های کشور خواهد شد. جدول (۱) روند سالانه و ساختار بازار ایران را نشان می‌دهد.

جدول (۱): روند سالانه و ساختار بازار ایران (واحد: میلیارد دلار)

سال	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶
مقدار	۶۵٫۹	۸۸٫۷	۱۰۶٫۵	۱۲۸٫۳	۱۵۴٫۴

Source: International Contractors Association of Korea (<http://kor.icak.or.kr/>)

ایران قبل از تحریم‌ها ششمین بازار ساخت‌وساز برای کره جنوبی بود. قراردادهای بخش عمرانی در ایران برای کره جنوبی بسیار سودآور بودند بطوریکه این کشور حدود ۱۲ میلیارد دلار از سال ۱۹۷۵ تا ۲۰۱۰، یعنی تا زمانی که کره جنوبی به

تحریم‌های اقتصادی علیه ایران پیوست، بدست آورده بود. البته، سفارشات جدید ایران عملاً بعد از اعمال تحریم‌های جهانی به حالت تعلیق درآمد؛ زیرا که از سال ۲۰۱۰، کره جنوبی نیز به جمع تحریم‌کنندگان اقتصادی ایران پیوست (Seo, 2015). تاریخچه قراردادهای ایران در بخش ساخت‌وساز و توسعه میدان‌های گازی پارس جنوبی در زیر آمده است (جدول ۲).

جدول (۲): تاریخچه قراردادهای ایران در بخش ساخت‌وساز و توسعه میدان‌های گازی پارس جنوبی (واحد: میلیون دلار)

نام شرکت	سازمان سفارش‌دهنده	مقدار قرارداد	تاریخ شروع	تاریخ اتمام
GS E & C	Iranian state-run oil company	۹۳۶	۲۰۰۳،۱،۱	۱،۳۳،۲۰۱۲
	Pars Oil & Gas Corporation	۱۳۹۳	۲۰۰۹،۱۱،۱۵	۲۰۱۳،۵،۱۴
Daelim Industry	Petropars	۳۴۸	۲۰۰۳،۶،۱	۲۰۰۷،۷،۳۱
	Petropars	۶۱۲	۲۰۰۹،۱۲،۱	۲۰۱۳،۳،۳۱
Hyundai Construction	Total South Pars	۱۰۱۵	۱۹۹۹،۳،۳۰	۳۰،۶،۲۰۰۲
	Agipiran Pars	۱۶۲۳	۲۰۰۲،۳،۱	۲۰۰۵،۲،۲۸
Hyundai Heavy Industry	Total South Pars	۱۰۵	۱۹۹۹،۷،۲۹	۲۰۰۱،۴،۳۰
جمع کل		۶۰۳۴		

Source: International Contractors Association of Korea (<http://kor.icak.or.kr/>)

با توجه به اینکه ایران بزرگ‌ترین تولیدکننده محصولات صنعتی در خاورمیانه با ۸۰ میلیون نفر جمعیت است و تقاضا در صنعت خودرو، فناوری اطلاعات و بازار کالاهای مصرفی روزافزونی دارد، به همین دلیل رشد اقتصادی بالقوه و قدرت خرید بعد از موفقیت در مذاکرات هسته‌ای افزایش خواهد داشت. ایران رتبه هجدهم جهان در خودروسازی را دارد و بزرگ‌ترین تولیدکننده خودرو در خاورمیانه است. از آنجا که تکنولوژی تولید خودرو در ایران بیشتر بر پایه مونتاژ خودرو بجای تولید کامل و همه قطعات آن است، بنابراین واردات قطعات خودرو، ورق استیل و تکنولوژی نوین مرتبط افزایش می‌یابد. علاوه بر این، واردات محصولات مصرفی و کالاهای اساسی که در طول تحریم اقتصادی ایران دچار کمبودهایی شد، افزایش خواهد یافت. همچنین تکمیل پروژه‌های نفت، گاز و توسعه صنایع مرتبط، ساخت‌وساز راه‌آهن، جاده‌ها و بندرها و نیروگاه‌ها در ایران که با توجه به تحریم‌های مالی متوقف شده بودند، دوباره پیگیری خواهند

شد. از این رو، ایران پتانسیل لازم و در حال پیشرفت برای جذب فناوری کره جنوبی پس از چین را دارد. البته باید در نظر داشت که وابستگی کره جنوبی به صادرات تولیدات خود به چین، به حدود ۲۵,۴٪ در سال ۲۰۱۴ رسید و کاهش آن نیز بسیار محتمل است؛ زیرا که رشد اقتصادی کنونی چین کمتر از چند سال اخیر بوده است. بنابراین، لزوم یافتن شرکای صادراتی متنوع برای کره جنوبی در جهت کاهش وابستگی به صادرات به چین جدی است و بدین سبب ایران می‌تواند یک فرصت طلایی برای کره جنوبی باشد. ایران به احتمال زیاد می‌تواند به عنوان یک بازار جدید و در حال رشد برای صادرات محصولات کره جنوبی مطرح شود (Ko, ۲۰۱۵). فرصت‌های زیاد و منافع مورد انتظار از ایران به مثابه مشوقی مناسب برای کره جنوبی جهت توسعه روابط تجاری حسنه و عمیق‌تر با ایران با دورنمای رسیدن به روابط اقتصادی است. در واقع این عوامل و منافع اقتصادی، احتمالاً موجب می‌شود تا توجه به روابط خارجی کم‌رنگ گذشته بین سئول و تهران پررنگ‌تر شود.

روابط تجاری یا اقتصادی؟ تجارت بین‌المللی شامل واردات و صادرات کالاها و خدمات بین کشورها است. این نوع مبادلات بین‌المللی کالا و خدمات بین کشورها دارای ابعاد سیاسی مختلفی مانند منافع ملی، امنیت اقتصادی و نظامی است. در طول جنگ سرد، تجارت بین‌المللی تحت نظارت هژمونی ایالات متحده بود. امریکا به علت داشتن بازار داخلی قدرتمند، دسترسی و تجارت با بازار خود را به عنوان یک برگ برنده در مذاکرات با دیگر کشورها بکار می‌گرفت. همچنین، تحریم‌های تجاری یکی دیگر از ابزارهای اقتصادی مورد استفاده در سیاست خارجی کشورهای قدرتمند بوده است (Balaam and Veseth, ۲۰۰۵). با توجه به نظریه نئورالیسم در روابط بین‌الملل، کشورها به منظور دستیابی به دو هدف سیاسی مهم یعنی اثر عرضه داخلی (تبدیل سود تجارت به قدرت نظامی) و اثر نفوذ سیاست خارجی به همکاری‌های تجاری روی می‌آورند. در این میان، کشورهای کوچک به منظور رسیدن به رشد اقتصادی و قرار گرفتن زیر چتر امنیتی یک قدرت هژمون، به جانبداری و همراهی آن دولت هژمونیک می‌پردازند (۹۲)

World Trade Report, ۲۰۰۷). بطور مثال ایالات متحده به عنوان یک قدرت مسلط، ساختار امنیتی و تجاری و نظم حاکم در منطقه شمال شرق آسیا را شکل داد. در مورد کره جنوبی، امریکا بی‌درنگ به بازسازی زیرساخت‌ها و تقویت این کشور در برابر تهدیدات ملموس کمونیست و تثبیت هژمونی خود در آسیا مشغول شد. در این راستا، ایالات متحده برای رسیدن به اهداف و منافع خود در شرق آسیا نقش‌آفرینی و توسعه کره جنوبی را در مقابل طرف کمونیسم تسهیل و تسریع کرد و مساعدت‌های لازم در بازسازی و بازگرداندن قدرت اقتصادی این کشور را به‌عمل آورد (Park, ۱۹۹۷). با قرارگرفتن زیر چتر امنیتی امریکا و دسترسی به بازار داخلی این کشور بزرگ، کره جنوبی یکی از ذینفع‌ترین کشورها در ترتیبات نهادهای جهانی در طول جنگ سرد شد (Lee and Moon, ۲۰۰۹: ۳۹). باید توجه داشت که روابط اقتصادی فعال بین‌المللی نه تنها برای رشد اقتصادی کشورها بلکه برای اهداف سیاسی استراتژیک نیز حائز اهمیت است. به منظور ایجاد روابط اقتصادی نزدیک با دیگر کشورها باید همه جنبه‌های سیاسی در نظر گرفته شود. از این‌رو، ایالات متحده یک شریک مهم اقتصادی برای کره جنوبی بوده است. در نتیجه، روابط اقتصادی بین ایالات متحده و کره جنوبی براساس منافع اقتصادی متقابل و انگیزه‌های سیاسی است. این در حالی است که همکاری‌های تجاری بین ایران و کره جنوبی به سطح روابط اقتصادی که دارای هر دو بعد اقتصادی و سیاسی باشد، توسعه نیافته و فقط در راستای حفظ روابط تجاری برای تامین منافع اقتصادی دوطرف باقی مانده است. نکته مهم مورد توجه، چرایی عدم ارتقاء روابط تجاری دو کشور به سطح روابط اقتصادی است. علت این مسئله نبود اراده و اهداف سیاسی بین دو کشور نیست، بلکه نیازهای مختص سیاسی و منحصر بفرد هر یک از دو کشور ایران و کره جنوبی، مربوط به منافع استراتژیک خود بوده است. در مورد کره جنوبی، حضور امریکا در شرق آسیا، مقابله با کره شمالی، نفوذ فزاینده چین و تعاملات سیاسی و اقتصادی آن با ایران، و در مورد ایران نیز سیاست خارجی تعریف شده بعد از انقلاب اسلامی سال ۱۹۷۹ و روابط کره جنوبی با کشورهای عربی نقش محدودکننده یا بازدارنده در روابط اقتصادی بین دو کشور

ایفا کرده‌اند. این وضعیت روابط دو کشور را فقط منحصر به ارتباط تجاری می‌کند و تصمیم‌گیری‌های سیاست خارجی دو کشور را به سمت جدایی سیاست از اقتصاد سوق می‌دهد. کاهش میزان تجارت بین ایران و کره جنوبی در طول تحریم‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که ارتباط تجاری بین دو کشور تحت تاثیر اهداف سیاسی قرارداد. ولیکن این اهداف سیاسی دارای عناصر اصلی برای تشکیل روابط اقتصادی بین دو کشور نیست بلکه تنها عاملی برای تاثیرگذاری بر میزان منافع و ارتباط تجاری است. به همین علت، سیاست‌گذاری‌های هر دو طرف مبنی بر جدایی سیاست از اقتصاد، به منظور ادامه ارتباط تجاری بین دو کشور و کسب منافع مادی دنبال می‌شود. جدایی سیاست از اقتصاد در حقیقت نوعی انحراف از اهداف سیاسی دو کشور است که با یکدیگر قابل انطباق نیستند در حالیکه از لحاظ منافع تجاری هر دو کشور به دنبال ارتباط با یکدیگر هستند.

نتیجه‌گیری

در این مقاله، عناصر سیاسی، اقتصادی و ژئوپلیتیک به منظور بررسی چرایی و چگونگی روابط خارجی کره جنوبی و ایران و ویژگی‌های جدایی سیاست و اقتصاد در ارتباطات این دو کشور مورد بررسی قرار گرفت. عوامل متعددی که منجر به پیدایش محدودیت‌ها در تصمیم‌گیری سیاست خارجی دو کشور می‌شوند، از جمله حضور ایالات متحده در شرق آسیا، تقابلات با کره شمالی، افزایش نفوذ چین و تعامل با ایران از نظر سیاسی و اقتصادی مطرح و بررسی شد. همچنین سیاست خارجی ایران پس از انقلاب اسلامی و روابط کره جنوبی با کشورهای عربی مورد تحلیل قرار گرفت.

منافع استراتژیک ایالات متحده تاثیر گرفته از رویدادهای مهم جهان، مانند انقلاب ۱۹۷۹ ایران، پایان جنگ سرد و نرخ رشد اقتصادی عظیم چین، از مهار توسعه کمونیسم در شرق آسیا به امنیت انرژی در خاورمیانه و محدود کردن قدرت منطقه‌ای مانند ایران تغییر یافته است. به دنبال این رویکردهای جدید، کشورهای حامی ایالات متحده مانند کره جنوبی نیز سیاست‌های خارجی خود را براساس منافع استراتژیک امریکا، متغیر تعریف و اجرا کرده‌اند. از طرف دیگر، کره شمالی و ایران از نظر نظامی و

سیاسی دارای اشتراکاتی هستند. ارتباط این دو کشور به یک عامل منفی در سیاست خارجی کره جنوبی نسبت به ایران تبدیل شده و کاهش انگیزه کره جنوبی در ایجاد روابط سیاسی حسنه با ایران را به همراه داشته است. همچنین، افزایش توانایی‌های سیاسی و اقتصادی چین در ایران می‌تواند سبب تحت تاثیر قرار دادن منافع اقتصادی کره جنوبی در ایران شود. البته از منظر ایران، ارتباط نزدیک با چین موجب کاهش پتانسیل منفی سیاسی و خطر نظامی خارجی علیه این کشور و همچنین زوال قدرت و منافع ژئواستراتژیک ایالات متحده در منطقه خاورمیانه می‌شود. از دیگر عوامل مهمی که در سیاست خارجی ایران با کره جنوبی باید در نظر گرفت، سیاست‌های خارجی اتخاذ شده ایران پس از انقلاب و روابط کره جنوبی با کشورهای عربی است. سیاست خارجی ایران پس از انقلاب دارای عوامل ایدئولوژیکی مهمی مانند اسلام معرفی شده توسط آیت‌الله خمینی (ره) است. باید توجه داشت که همراهی و اتحاد عمیق کره جنوبی با ایالات متحده برخلاف جهان‌بینی امام خمینی (ره) است، زیرا که ایشان سیستم بین‌المللی موجود را مردود دانسته و برضد توسعه و برنامه‌های امپریالیستی امریکا تاکید داشتند. بر همین اساس، این عوامل موثر یعنی سیاست خارجی نوین ایران پس از انقلاب و روابط کره جنوبی با کشورهای عربی، اثرات منفی بر سیاست خارجی ایران با کره جنوبی گذاشته و آن را به سطح روابط تجاری منحصر کرده است. در واقع، هر دو کشور ایران و کره جنوبی در سیاست خارجی خود، حفظ جدایی منافع اقتصادی از عامل سیاسی را خواستار بوده‌اند. این عوامل، سیاست خارجی دو کشور را تنها به روابط تجاری محدود کرده و آن را از روابط سیاسی و نظامی جدا کرده است. این مقاله ارتباط بین سیاست، جغرافیای سیاسی و اقتصادی در الگوهای سیاست خارجی متقابل دو کشور با یکدیگر را نشان می‌دهد. اگر دو کشور مصالح سیاسی و ژئوپلیتیک مشترک نداشته و فقط دارای منافع تجاری مشترک باشند، روابط اولیه محدودی را با یکدیگر بوجود می‌آورند که نمی‌تواند به سهولت ارتقا یافته یا به سطح روابط اقتصادی نزدیک برسد.

البته برای پایه‌گذاری روابطی گسترده‌تر با ایران، رئیس‌جمهور کره جنوبی پارک گئون‌هی به همراه نمایندگان از ۲۳۶ شرکت در سفری بی‌سابقه به تهران در بهار

۲۰۱۶، فصل جدیدی در روابط تهران - سئول بازکرد و فرصت‌های خوبی را برای مبادلات اقتصادی بین دو کشور فراهم آورد. اگر چه تقویت همکاری‌های مورد انتظار در دوران پساتحریم احتمالا روابط تجاری دو کشور را احیا می‌کند، ولی محدود بودن مناسبات دو کشور در تجارت و توسعه آن در بلندمدت، سیاست مناسبی به نظر نمی‌رسد. باید توجه کرد که در مقایسه با دهه‌های گذشته، دنیا سریع‌تر به سمت جهانی شدن پیش‌رفته و دوران دوقطبی ابرقدرتی امریکا و اتحاد جماهیر شوروی که پیش از فروپاشی این کشور در دنیا وجود داشت، به اتمام رسیده است. علاوه بر این، جامعه بین‌المللی سعی می‌کند تا نقش مهمتر و مستقل‌تری در حوادث و دامنه‌های بین‌المللی ایفا کند. در مقایسه با دوره‌های قبل، کشورها نقش پررنگ‌تر، متقابل و تاثیرگذارتری را دنبال می‌کنند. این شرایط در حال حاضر یک محیط بین‌المللی جدیدی را ایجاد کرده است. حتی اگر دو کشور از لحاظ جغرافیایی از یکدیگر دور باشند (مانند دو منطقه شرق آسیا و خاورمیانه)، موقعیت سیاسی - استراتژیک تغییر یافته کنونی می‌تواند اثرات قابل توجهی نه تنها در زمینه اقتصادی بلکه سیاسی و امنیتی نیز بر مناطق دیگر بجا بگذارد. نکته دیگری که باید مدنظر قرارگیرد این است که چطور و تا چه زمانی کره جنوبی و ایران همچنان قادر خواهند بود تا روابط خود را بر پایه جدایی سیاست از اقتصاد در این محیط بین‌المللی جدید و مرتبط دنبال کنند. تا چه مدت منافع تجاری می‌تواند عوامل سیاسی موجود در سیاست خارجی بین تهران و سئول را به حاشیه براند؟ اراده و حرکت دو طرف برای مطرح کردن اقتصاد به عنوان یک دستورکار اصلی در سیاست خارجی دو کشور چگونه مهیا خواهد شد. با توجه به اینکه مسائل اقتصادی، سیاسی، نظامی و امنیتی نمی‌توانند بطور کامل از یکدیگر جدا باشند، سیاست خارجی دو کشور با یکدیگر نیازمند بازنگری و بررسی دقیق‌تر تحت محیط استراتژیک جدید است.

- Afkarnews. 2011 Feb. 25. **North Korean Officials' Silent Trip to Iran** (In Persian). Available at; <http://www.afkarnews.ir/-۱۹۶۹۰/۳-بخش-سیاسی>
سفر بی سروصدای مقام ارشد کره شمالی به ایران
- Balaam, David N. and Michael Veseth. 2005. **Introduction to International Political Economy**. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Benjamin, Roger. 1982. The Political Economy of Korea. **Asian Survey**, 22(11), 1105-1116.
- Braude, Joseph. 2015. Why Iran Matters to South Korea- and Why South Korea's Middle East Posture Should Matter to the United States. **Foreign Policy Research Institute**.
- Choi Pilsoo., G. Min Lim, and Jaeun Park. 2015. China and Iran: Current Relations and Implications. **Studies in Comprehensive Regional Strategies, Korea Institute for International Economic Policy**, 3-115.
- Cumings, Bruce. 1987. The Origins and Development of the Northeast Asian Political Economy: Industrial Sectors, Product Cycles, and Political Consequences. In Frederic C. Deyo (Ed.), **The Political Economy of New Asian Industrialism**: 44-83, Ithaca and London: Cornell University Press.
- Gadzey, Anthony T. 1994. The Political Economy of Power: Hegemony and Economic Liberalism. New York: St. Martin's Press.
- Hong, Jung H., and Y. Ji Lee. 2015. Iran's Nuclear Negotiation, and Enormous Iranian market will open. **Institute for International Trade, Trade Brief**, 39, 1-8. (In Korean).
- Hood, Christopher. 1994. **Explaining Economic Policy Reversals**. Buckingham: The Open University Press.



- Kahn, Tzvi. 2015. FPI Bulletin: Iran-North Korea Cooperation May Sabotage Nuclear Deal. **The Foreign Policy Initiative**.
- Kinninmont, J. 2015. Iran and the GCC unnecessary Insecurity. Middle East and North Africa Programme. **Chatham House, the Royal Institute of International Affairs**.
- Khamenei News. 2012 Sep. 1. **Meeting of Iran's supreme leader with North Korea's presidium chairman Kim Yong-nam** (In Persian) Available at; <http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=20907>.
- Ko, Young A. 2015. Iran's Nuclear Negotiation and Prospect for Economic Relationship between South Korea and Iran. **The Export-Import Bank of Korea, Regional Issue**, 10, (In Korean).
- Lee, Kwon H. 2014. **Korea and the GCC: Reaching a Sustainable Economic Partnership**. Middle East Institute. Available at; <http://www.mei.edu/content/map/korea-and-gcc-reaching-sustainable-economic-partnership>.
- Lee, Seungjoo., and Chungin Moon. 2009. South Korea's Regional Economic Cooperation Policy: The Evolution of an Adaptive Strategy. In Vinod K. Aggarwal et al (Eds.), **North East Asia**: 37-61, Springer Berlin Heidelberg.
- Levkowitz, Alon. 2010. The Republic of Korea and the Middle East: Economics, Diplomacy, and Security. **Korea Economic Institute**, 5(6).
- Levkowitz, Alon. 2013. South Korea's Middle East Policy, Mideast Security and Policy Studies. **The Begin-Sadat Center for Strategic Studies**, 106.
- Park, Wonsoon. 1997. Japanese Reparations Policies and the Comfort Women Question. **Positions**, 5(1), 107-134.
- Ramazani, Rouhollah K. 2013. **Independence without Freedom**. University of Virginia Press.
- Seo, Sang H. 2015. Discussion on Business Entry in Iran in the Wake of Iran's Nuclear Negotiation. **POSRI Report**. (In Korean).
- Shariatinia, Mohsen. 2011. Iran-China Relations: An overview of critical Factors. **Iranian Review of Foreign Affairs**, 1(4), 57-85.
- Stubbs, Richard. 1999. War and Economic Development: Export Oriented Industrialization in East and Southeast Asia. **Comparative Politics**, 31(3), 337-355.
- The Korea Times. 2016 Feb 28. **Bank Mellat to Reopen Seoul Branch**.

Available at: [http:// www. koreatimes. co. kr/ www/ news/ biz/ 2016/ 02/ 488 _199199.html](http://www.koreatimes.co.kr/www/news/biz/2016/02/488_199199.html)

The New York Times. 2010 Sep. 8. **South Korea Aims Sanctions at Iran.**

Available at; [http:// www. nytimes. com/ 2010/09/09/ world/ asia/ 09korea. html](http://www.nytimes.com/2010/09/09/world/asia/09korea.html)

Tuason, Czarelli. 2015. **North Korea Seeks Iran's Support through Stronger Relations.** Available at; [http:// en. koreaportal. com/ articles/ 465/20150903/north-korea-iran-economic-relations.htm](http://en.koreaportal.com/articles/465/20150903/north-korea-iran-economic-relations.htm).

Walsh, Jim. 2015. **The Iran-North Korea Strategic Alliance.** MIT Security Studies Program.

World Nuclear Association. 2015. **Nuclear Power in South Korea.** Available at; [http:// www. world- nuclear. org/ info/ Country- Profiles/ Countries- O-S/South-Korea/](http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-O-S/South-Korea/).

World Trade Report. 2007. Six Decades of Multilateral Trade Cooperation: What Have We Learnt?

Archive of SID